

N:o 12.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 Febr. 1877, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om antagande af ett lagförslag rörande gift kvinnas rätt.

Herr C. J. Svensén har uti en inom Andra Kammaren väckt och till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 81) föreslagit, att Riksdagen ville för sin del antaga ett lagförslag af följande innehåll:

»Lagförslag angående gift kvinnas rätt.

Allt hvad i lag eller särskild författning finnes stadgad om äktenskapsförord, mannens målsmanskap för hustrun, morgongåfva, giftorätt samt fördel af bo oskifto upphäfves och i stället för 8, 9, 10, 11 och 17 kapitlen Giftermålsbalken med dertill hörande författningar stadgas i

Giftermålsbalkens

8 kap.

Om gift kvinnas rätt.

1 §. Gift kvinna är myndig. De förbindelser, hon ikläder sig, äro icke bindande för mannen.

2 §. All fast eller lös egendom, som hustrun vid äktenskapets ingående eger eller sedermera förvärfvar, är hennes enskilda egendom, hvilken hon sjelf förvaltar.

3 §. Hustrun underhålles af mannen.

4 §. Vid mannens död tillfalle henne en tredjedel af mannens egendom utöfver hvad han kan hafva tillagt henne genom gäfva eller testamente. Den tredjedel kallas hennes enkorätt.

I enlighet härmed erhålla nedanstående lagrum följande förändrade lydelse:

Giftermålsbalkens

3 kap.

9 §. Häfdar man sin fästevinna, då är det ett äktenskap, som skall fullkomnas med vigsel, ehvad trolofningen är med eller utan vilkor, ändå att samma vilkor ej fullgjorda äro. Undandrager han sig vigsel och framhårdar i denna sin motvilja, varde hon då förklarad för hans äkta hustru. Gör hon det, vare lag samma.

5 kap.

3 §. Kommer förre man eller hustru åter; då brytes senare giftet, utan dem annorledes åsämjer, och den, som vika måste, tage sin egendom med sig. Hafva de barn samman i det gifte, som brytes, och vill moder dem tilluppfostran taga, pröfve då domaren, om hon dem förestå gitter, och lägge så dem emellan hvad fadren dertill årligen gifva bör.

13 kap.

1 §. Gör mannen hor och vill hustrun ej förlåta honom brott sitt och hafver hon ej haft sängelag med honom, sedan det henne kunnigt blef, då må skilnad i äktenskapet ske. Gör hustrun det, då må ock äktenskapet skiljas. I begge fallen utgifve den brottslige skäligen skadestånd. Hafva de begge hor gjort och endera med den andre förut ej blifvit förlikt, må deras äktenskap ej skiljas.

4 §. Öfvergifver och förlöper mannen af ondska och motvilja sin hustru och far utrikes i det uppsåt att ej mera blifva och bo med henne,

och vill hustrun från honom skiljas, tage då stämning hos domaren. Vet man ej hvar han sig uppehåller, låte domaren å predikstolarne lysa efter honom öfver hela häradet eller staden, om han der boende varit, så ock i närmaste socknar derintill, och förelägga honom natt och år. Kommer han ej inom föresatt tid, döme då domaren till skilnad och tilldöme henne skäligt skadestånd. Samma lag vare, der hustrun för-
löper mannen.

5 §. Utgår.

7 §. Hafver man eller hustru, sedan de fäste blifvit, haft lägersmål med någon annan och det efter vigseln varder veterligt, gånge då med skilnaden som i 1 § sagdt är.

8 §. Är man eller qvinna af naturen vanför och till äktenskap alldeles obeqväm eller drages han eller hon med obotlig smittosam sjukdom, förtiger det och svikligen förleder annan till giftermål med sig, varder det fulltygadt, gånge då äktenskapet åter, uppränte ock all skada och plikte för bedrägeri.

15 kap.

Huru med barnens uppehälle förhållas skall.

1 §. Barn njute af fader och moder föda och uppfostran till dess de sig sjelfva nära kunna. Dör endera och lemnar ej gods efter sig, föde då den barnet, som efter lefver.

2 §. Fader och moder bestämma båda öfver barnen. I skiljaktiga fall blifve mannens vilja rådande i fråga om son, och hustruns i fråga om dotter.

3 §. Varda man och hustru lagligen skilda till säng och säte, då eger den barnen förese, som bäst dertill fallen är, och den andre bidrage till deras uppehälle efter ty domaren pröfvar. Äro de dertill lika fallna, vare då mannen närmare att hos sig hafva son, och hustrun att hafva dotter. Är mannen till den skilnad vållande, bekoste han ock hustruns underhåll.

Ärfdabalkens

5 kap.

2 §. Nu dör mannen och finnes hustrun efter honom hafvande vara; njute hon då underhåll af hans egendom medan hon hafvande är,

ehvad barnet sedan födes qvickt eller dödt. Säger hon sig hafvande vara och synes det ej å henne; ställe då borgen, om hon uppehälle af mannens egendom njuta vill. Kan det sedan pröfvas, att hon det svikligen föregifvit, eller föder hon barnet senare, än att det för mannens arfvinge hållas må, gälde då åter hvad hon af mannens egendom till föda fått eller försatt hafver.

6 kap.

3 §. Dräper man sin hustru med vilja eller af groft vållande och hafva de barn samman, då tage näste mödernens fränder barnen och deras arf i sin värjo, medan de omyndiga äro. Dö de barn och hafva ej barn efter sig, der ärfve aldrig fader, som dräpit hafver, eller hans skyldemän något af det arf, som barnen efter deras dräpna moder fått hafva, utan gånge det till barnens skyldemän å mödernet. Dräper hustru man sin, vare lag samma.

4 §. Utgår.

9 kap.

1 §. När dödsfall timar, då skall man eller hustru, som lefver efter, riktigt uppgifva och låta noga uppteckna alltsammans i den dödes bo, så löst som fast, o. s. v.

5 §. Försummar den, som egendom uppgifva borde, att i rätt tid låta uppteckna egendomen, som nu är sagdt, böte från tio till hundra daler: domaren sätte ock godset i qvarstad och låte laga uppteckning derå ske.

12 kap.

3 §. Efterlefver hustrun, tage först ut sin enkorätt; sedan skifte arfvingarne arfvet sig emellan.

Handelsbalkens

1 kap.

8 §. Ingen må något köpa af annan mans barn eller tjenstehjon utan de hafva lof att sälja eller till köpslagan satte äro. Gör det någon och åkäres, vare det ogilt och böte tio daler.

10 kap.

13 §. Ej må omyndig i borgen gå.

17 kap.

4 §. Är gäldbunden man död och hafver någon försträckt penningar eller varor till hans begrafning, det skall först gäldas, sedan det gods afskildt är, som förr är sagdt; dernäst den kostnad, som å egendomens uppteckning skäligen gjord är; sedan läkarelön, läkedom och föda under den dödes sista sjukdom, deras arvode, som honom deri skött hafva, så ock enkorätt samt betjenters och tjenstehjons lön för sista året.

Rättegångsbalkens

10 kap.

1 §. Vill man till annan kära, ehvad det är för gäld eller i annat tvistemål, som dess person rörer, låte då stämma honom till den rätt, derunder han sitt bo och hemvist hafver. Hustru, medan hon med mannen sammanbor, och barn, medan de hemma när föräldrar äro, lyda under den rätt, som man och fader, och tjenstehjon der de sin tjenst hafva o. s. v.

2 §. Yppar sig tvist om arf eller den dödes yttersta vilja eller kräfves gäld efter den, som död är, döme det den rätt å landet eller i staden, der den döde bott eller sin tjenst haft, ändå att arfvingarne under annan rätt bo eller lyda eller godset mellan sig skiftat hafva. Vilja arfvingar sig urarfva göra, lite den rätt till, derunder han lydt, som ärfvas skall.

Vidare upphäfves *Kongl. förordningen den 18 September 1862 om boskildnad och undanskiftande af egendom i makars bo.*

I förordningen den 18 September 1862 huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse m. m. upphävas 7, 8, 9, 10, 11 och 17 §§.

29 § erhåller följande lydelse:

Fråga huruvida arfvinge må tillgodonjuta sådan befrielse från gäld o. s. v.

I Kongl. förordningen den 18 Juni 1842 angående folkundervisningen i riket tillägges vid slutet af 8 § 5 mom. följande:

»och ansvare i dylikt fall fader och moder en för begge och begge för en.»

Enahanda tillägg göres vid 29 § 2 mom. i *Kongl. förordningen den 9 Juni 1871 angående fattigvården.*»

Hvad motionären sålunda föreslagit afser ett fullständigt upphäfvande af hittills gällande stadganden om mannens målsmansrätt för hustrun, om makars egendomsgemenskap och om giftorätt, med tillägg af nya bestämmelser angående skyldighet för mannen att af sin enskilda egendom bestrida hustruns underhåll, äfven om dennas egen förmögenhet skulle dertill lemna tillgång, samt om »enkorätt».

Med afseende å den uppfattning af familjens betydelse samt äktenskapets natur och ändamål, som i vårt land torde vara den allmänna, kan Utskottet ingalunda förorda ett sådant fullständigt kullkastande af de grundvalar, hvarpå hela vår familjerätt är bygd, särdeles som en dylik förändring af familjerätten torde vara hvarken förenlig med allmänna tänkesättet i landet eller föranledd af några större olägenheter i nu varande förhållanden.

Då man och qvinna förenas genom äktenskapets band, uppkommer, i enlighet med nämnda uppfattning, en ny personlighet, familjen, till hvilken andra personer kunna komma i rättsförhållanden; och enär det för sådana fall är nödvändigt, att någon af makarne på denna personlighets vägnar kan föra talan, så betingas deraf stadgandet om mannens målsmansrätt, då det väl ej lärer kunna ifrågasättas att uppdraga en sådan rätt åt qvinnan. Att en qvinna, som före äktenskapet varit myndig och sålunda berättigad att sjelf förvalta sin egendom, måste, *om annorlunda ej aftalats*, efter giftermålet öfverlemna denna rätt till mannen, synes Utskottet ingalunda mera obilligt eller orimligt än att en person, som ingår uti ett bolag, inskränkes i rätten att sjelf förvalta de medel, han till bolaget öfverlemnar.

Utaf ofvanberörda uppfattning af äktenskapet följer äfven, att Utskottet anser båda makarnes uppgående uti och sammansmältning till den persona moralis, som kallas familjen, vara ett af äktenskapets viktigaste ändamål, och detta befordras i hög grad af en viss egendomsgemenskap och de samfälda omsorger om boet och dess förkofran, som deraf följa. Finnes åter gemensam egendom makar emellan, så erfordras äfven bestämmelser om giftorätt.

Då Utskottet sålunda anser att stadgandena om mannens målsmansrätt och viss egendomsgemenskap böra bibehållas såsom regel vid äktenskap i allmänhet, förbiser Utskottet ingalunda, att förhållanden stundom

förekomma, då bestämmelserna härom kunna till hustruns skada af mannen missbrukas. Men dessa fall blifva likväl undantag, och civilagens föreskrifter måste i främsta rummet afse de förhållanden, som i allmänhet förekomma. För öfrigt äro för berörda undantagsfall meddelade åtskilliga stadganden, hvilkas vigt och betydelse allt för mycket underskattas af dem, som ifrå för den gifta qvinnans sjelfständiga ställning.

Genom Kongl. förordningen den 18 September 1862 är det medgifvet hustru att erhålla boskildnad samt rätt till sjelfständig förvaltning af sin egendom i flera fall, då sådant kan anses nödigt, bland annat då mannen genom försummelse eller vanvård af boets angelägenheter eller boets belastande med skuld utan motsvarande nytta kan anses missbruka sitt målsmanskap.

Vidare är genom Kongl. förordningen den 11 December 1874 stadgadt, ej mindre att i äktenskapsförord må meddelas föreskrifter om rätt för hustrun att sjelf förvalta den henne enskildt tillhöriga egendom jemte dess afkastning samt att dylik förvaltningsrätt jemväl kan tillkomma hustrun beträffande den egendom, som under sådant vilkor genom gifva eller testamente under äktenskapet åt henne enskildt gifves, än äfven att hustru, oberoende af öfverenskommelse mellan makar, eger sjelf förvalta hvad hon genom eget arbete förvärfvar.

Genom dessa stadganden synes Utskottet, att lagstiftningen, i benödandet att trygga den gifta qvinnan mot mannens missbruk af sin målsmansrätt och mot de olägenheter, som egendomsgemenskapen i vissa fall kan medföra, gått så långt, som för närvarande torde vara tillrädligt.

Om det också måste medgifvas, att det förtroende, som vid äktenskaps ingående i allmänhet torde böra förutsättas makar emellan, föranleder dertill, att äktenskapsförord mera sällan förekomma, så får det likväl ej förbises, att stadgandet härom sätter en qvinna, som sådant åstundar, i tillfälle att sjelf eller genom sin målsman bereda sig en i ekonomiskt hänseende nästan lika sjelfständig ställning, som motionären ansett lämplig för alla hustrur. Derest en qvinna redan vid äktenskapets ingående har någon betydligare förmögenhet, lärer väl också, då sådant anses erforderligt, stadgandet om äktenskapsförord komma till användning. I vanliga fall torde emellertid den förmögenhet, hustrun erhåller, tillfalla henne efter giftermålet genom arf eller testamente; och om mannen skulle under äktenskapet hafva visat, att han ej på tillfredsställande sätt kan förvalta makarnes bo eller hustruns släktingar ej hysa fullt förtroende för honom, så står det dem öppet att till hustruns förvaltning öfverlemna åtminstone hälften af den egendom, som

hon af eller efter dem erhåller. Härtill kommer vidare ofvanberörda rätt till boskildnad, som utan särdeles omgång eller kostnad kan anlitas i de fall, då ofvan angifna försigtighetsmått ej blifvit vidtagna eller visat sig otillräckliga.

Att hustruns ställning i de förmögnare samhällsklasserna sålunda blifvit tillgodosedd, anser Utskottet uppenbart och hvad de obemedlade angår, torde nu gällande bestämmelse att hustrun eger sjelf förvalta hvad hon genom eget arbete förvärfvar, vara tillfyllestgörande.

Utskottet, som sålunda sökt ådagalägga, att den förändring i familjerätten, som motionären ifrågasatt, hvarken är lämplig eller behöflig, anser sig vid sådant förhållande ej böra ingå i någon annan eller närmare granskning af lagförslagets detaljbestämmelser, ehuru dessa synas Utskottet i flera afseenden gifva anledning till berättigade anmärkningar, än att såsom exempel härpå i någon mån belysa beskaffenheten af hvad motionären kallat enkorätt.

I motionärens lagförslag lyder 8 kap. 4 § Giftermålsbalken sålunda:

»Vid mannens död tillfalle henne (hustrun) en tredjedel af mannens egendom utöfver hvad han kan hafva tillagt henne genom gåfva eller testamente. Den tredjedel kallas hennes enkorätt.»

Derjemte föreslås till 17 kap. 4 § Handelsbanken det tillägg, att hustru för enkorätt skall hafva samma förmånsrätt, som tjenstehjon för sista årets lön.

Dessa stadganden hafva af motionären motiverats på följande sätt:

»Rättvisan kräfver, att hustrun, på hvilken släktets bestånd hufvudsakligen beror, af mannen erhåller sitt underhåll. Äfven om äktenskapet blir barnlöst, måste hustrun i ekonomiskt afseende antagas göra mannen åtminstone så stort gagn som en tjenarinna, hvilken alltid är berättigad att af husbonden erhålla underhåll. Den man, som ej kan bereda en hustru denna fördel, bör ej ingå äktenskap.

Af nyss nämnda grund bör hustrun ock vara berättigad till viss andel af mannens egendom i händelse han dör före henne. Derest hon före äktenskapet ingen förmögenhet egt och under äktenskapet varit upptagen med barnens vård och uppfostran, så att hon för egen del ingenting kunnat förtjena, vore det allt för hårdt, om hon vid mannens död skulle nödgas att alldeles utblottad lemna sitt fordna hem.

Då denna andel bör betraktas såsom godtgörelse för hennes uppoffring för äktenskapets ändamål, så bör den icke, såsom förhållandet för närvarande är med giftorätten, utgå af behållningen i mannens bo, utan framför andra fordringar och i händelse af konkurs med den förmånsrätt, som bestämmes i 17 kap. 4 § handelsbalken.»

Härutaf framgår otvetydigt, att motionären afsett, det enkorätten skulle beräknas ej af mannens behållna egendom utan, oberoende af mängden och beloppet af dennes skulder, utgöra en tredjedel af hvad som vanligen kallas boets sunnma inventarii samt vid konkurs med förmansrätt utgå till hustru på samma sätt och af samma grund, som tjenstehjon utbekomma sina löner.

Utom det för hustruns ställning i hög grad nedsättande, som ligger i en dylik paritet emellan henne och mannens tjenare, synes obilligheten och vådan af ett dylikt stadgande ligga i öppen dag. Fordrings-egarnes rätt blefve derigenom i väsentlig mån inskränkt och ett vidt fält öppnadt för bedrägligt förfarande mot dessa, hvarförutan mannens personliga kredit otvifvelaktigt skulle derigenom förminskas.

På grund af hvad Utskottet sålunda anført hemställes vördsamt,
att Riksdagen icke måtte bifalla ifrågavarande motion.

Stockholm den 27 Februari 1877.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Herr *Philipsson* har begärt få antecknadt, att, ehuru han förenat sig med Utskottets öfrige ledamöter i det *slut*, hvartill Utskottet kommit, han dock icke biträdt *motiveringen* i alla dess delar.
